

جغرافیا و روابط انسانی، تابستان ۱۴۰۳، دوره ۷، شماره ۱، صص ۲۶۷-۲۴۶

تحلیل و رتبه‌بندی شاخص‌های مؤثر بر انتخاب دهیار در راستای توسعه پایدار

(مورد پژوهی: دهستان خرارود شهرستان خدابنده)

حسین رضا شهبازی

دانشگاه تبریز

hr.shahbazi@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸

چکیده

توسعه پایدار روستایی فرایندی است که بهبود شرایط محیط روستا، توأم با بهبود زندگی روستاییان را ضمن حفاظت از محیط زیست روستا در نظر دارد. در توسعه پایدار روستایی پرداختن به جایگاه و نقش مدیریت روستایی از الزامات توسعه است. هدف تحقیق حاضر تحلیل و رتبه بندی شاخص‌های مؤثر انتخاب دهیار در راستای توسعه پایدار است. روش تحقیق این پژوهش توصیفی - تحلیلی می باشد، در گام نخست از مطالعات کتابخانه‌ای - اسنادی و سپس در ادامه کار جهت دستیابی به اهداف تحقیق مطالعه‌ی میدانی صورت گرفته است. ابزار گردآوری پژوهش نیز پرسشنامه (۵ گزینه‌ای لیکرت) می باشد. جامعه آماری شامل ۳۱۲ نفر از ساکنین روستایی را تشکیل می دهد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه نیز از نرم افزار SPSS ۱۶ (آزمون فریدمن و نیز T تک نمونه‌ای) استفاده شده است. یافته‌ها نشان می دهد از دیدگاه خانوارها و ساکنین از میان عوامل مؤثر بر انتخاب دهیاری، متغیرهای رشته تحصیلی (۶/۲۰)، روابط عمومی بالا (۵/۷۵) و سن (۵/۷۰) در بین سایر متغیرها پر رنگ تر می باشد.

واژه‌های کلیدی: توسعه، توسعه پایدار، مدیریت روستایی، دهیاری، خرارود.

مقدمه

نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی چون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه‌نشینی شهری و ... موجب توجه به روستاها و جوامع روستایی و حتی تقدم آن بر جوامع شهری گردیده است (صیدایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲) بطوریکه این امر موجبات توجه هر چه بیشتر ضرورت برنامه‌ریزی توسعه روستایی را فراهم کرده است. مایکل تودارو ضرورت تقدم و توجه به توسعه روستایی نسبت به توسعه شهری را بعلت اینکه راه‌حل نهایی مسئله‌ی بیکاری شهری و تراکم جمعیت، بهبود محیط روستایی است، عنوان می‌کند (پوررجب، ۱۳۸۹: ۲۸).

در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده است، هنوز توسعه روستایی در بیشتر کشورها از جمله کشور ما با مسائل و مشکلات متعددی مواجه است. زیرا که راهبردها، مدل‌ها و راهکارهای گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت‌آمیز نبوده است و نتوانسته مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی، پایداری محیط‌زیست و غیره را تأمین کند. در این راستا یکی از راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و حتی در برخی از کشورها به اجرا درآمده و نتایج مثبتی هم به همراه داشته است توسعه مدیریت روستایی است (ریاحی و معصومی، ۱۳۹۹: ۶۸).

یکی از مهمترین ابعاد توسعه روستایی و شاید بتوان گفت مهمترین بُعد آن، مدیریت روستایی است که نقش بسیار مهمی در هماهنگی فعالیت‌های توسعه روستایی بر عهده دارد (لشنی پارسا، ۱۳۸۵: ۲). مدیریت روستایی زمانی در نواحی روستایی جایگاه خود را پیدا می‌کند که با فرهنگ روستایی، منابع روستایی، اکولوژی روستایی، تولیدات روستایی، کاهش فقر روستایی و بهبود زندگی روستایی در تعامل عملکردی باشد. در سیستم جدید مدیریتی کشور، مدیریت روستاها با شوراها و دهیارها است. تشکیل شوراهای اسلامی و دهیارها در نواحی روستایی، اقدامی بسیار مؤثر در فرایند مردم‌سالاری و مشارکت مردم در سرنوشت خویش محسوب می‌شود. در نتیجه، نقش مدیران یا دهیاران روستا اهمیت می‌یابد (بای، ۱۳۹۹: ۴۱).

در ایران گرچه سابقه مدیریتی به قبل از اسلام می‌رسد و روستاها توسط دهبان و کدخدا و غیره اداره می‌شد و مردم هرگز نقشی فعالی در مدیریت روستا نداشتند. این وضعیت تا اصلاحات ارضی دوام داشت که بعد از آن با کاهش

قدرت بزرگ مالکان و حذف کدخدا و مباشر، خلاء مدیریتی در روستاها بوجود آمد. بعد از انقلاب اسلامی با وجود تأسیس موسسه‌ها و نهادهای جدیدی چون جهاد سازندگی و کشاورزی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی که عهده‌دار توسعه روستایی بودند، اما هر کدام از این سازمان‌ها در عرصه مدیریت روستایی با شکست‌ها و موفقیت‌هایی رو به رو بوده‌اند و لذا نواحی روستایی کشور همچنان با خلاء مدیریتی روبرو بود تا آنکه در سال ۱۳۷۷ قانون تأسیس دهیاری خودکفا به تصویب رسید که به موجب آن شوراهای اسلامی روستایی بعنوان یک نهاد قانون‌گذار در مقیاس کوچک و محلی با مشارکت و همفکری مردم بتوانند کمبودهای موجود در روستای خویش را به خوبی شناخته و نسبت به رفع آنها برنامه‌ریزی نمایند و دهیارها به عنوان مدیران اجرایی آنها به مرحله اجرا درآوردند (بای، ۱۳۹۹: ۶۱).

با شکل‌گیری شوراهای اسلامی و متعاقب آن، گسترش نهادهای مدنی و به‌خصوص با تشکیل دهیارها، زمینه واگذاری امور مردم به آنها فراهم می‌آید و با استفاده از سرمایه‌های اجتماعی موجود در این نواحی می‌توان در راستای توسعه بیشتر گام برداشت (نصیری لاکه و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۳).

از آنجا که از زمان شکل‌گیری دهیارها بیش از چند دهه گذشته است ولی هنوز معیارهای مشخص و دقیق جهت انتخاب دهیار تعیین نشده است و همیشه انتخاب دهیار بدون توجه به توانمندی‌های علمی و عملی صورت گرفته که این امر در اغلب موارد منجر به بی‌برنامگی بی‌نظمی و آشفتگی در امور روستاها در اثر بی‌کفایتی دهیاران شده است. لیکن فقدان مدیریتی کارآمد و توانا در روستا مسائل مهمی همچون مسئله مشارکت روستاییان در طرح‌های عمرانی و خدماتی مراقبت از اماکن عمومی تأسیس شده در روستاها و کمک‌های مالی روستاییان به طرح‌های روستایی دچار وقفه و رکود شده و نوعی بلا تکلیفی و بی‌برنامگی در روستا وجود خواهد آمد و از طرفی این مسئله ارتباط روستاییان با نهادها و ادارات دولتی و اداره عمومی روستاها لاینحل باقی خواهد ماند و کسی مسئولیت این چنین اموری را نخواهد پذیرفت با توجه به چنین کارکردهایی ماهیت مدیریت روستایی را رهبری شورای اسلامی و همکاری اجرایی دهیار برعهده دارد بی‌توجهی به آن عواقب بسیار سنگینی برای روستاها و به تبع آن در کشور در پی خواهد داشت و ضروری است عملکرد این نهاد مردمی مورد بررسی قرار بگیرد.

طبق آخرین سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار کشور در همه روستاهای دهستان خرابود از توابع بخش مرکزی شهرستان خداوند دارای شورای اسلامی و دهیاری است که وظایف آنها برآمده از مبانی اهداف و دیگر سیاست‌های

مدیریت روستایی و محلی است که مدیریت محلی در این منطقه دارای جایگاه ویژه‌ای در روند آگاه‌سازی و مشورت با مردم محلی است. در این منطقه مدیران روستایی همانند شوراها و دهیاران روستاهای سایر مناطق، دارای وظایفی در حیطه اجتماعی - اقتصادی و محیطی - کالبدی هستند، که عملکرد آنها داری شدت و ضعف‌هایی است.

بررسی فرایند تحول مدیریت روستایی در ایران نشان می‌دهد که همواره راهبردهای منتخب مبتنی بر آزمون و خطا بوده و فقدان یک مشکل سازماندهی در درازمدت کاملاً محرز و مشهود است. با وجود این استقرار دهیارها در روستاها زیر نظر شورای اسلامی روستایی بعنوان نهاد اجرایی مرحله تکاملی فراز و نشیب تحول مدیریت روستایی است، بنابراین ایجاد زمینه برای توفیق مدیریت روستایی و استمرار حیات مدیریت شورایی در تصمیم‌گیری و تمرکز در اجرا خواهد بود در این باره روند تکاملی مدیریت روستایی ملی ضروری است که با بررسی عملکرد مدیریت روستایی با مردم زمینه لازم را برای شناخت نقات قوت و ضعف مدیریت روستایی فراهم نمود تا بستر لازم برای افزایش کارایی مدیریت روستایی ایجاد شود (افتخاری، ۱۳۸۶: ۱۱۱) هدف اصلی این تحقیق **تحلیل و رتبه‌بندی شاخص‌های مؤثر بر انتخاب دهیار در راستای توسعه پایدار در فرآیند مدیریت و توسعه روستاهای دهستان خراورد بخش مرکزی شهرستان خداآهنده به استان زنجان از دیدگاه خانوارها و ساکنین روستاهای منتخب** می‌باشد. ارائه راهکارهای مناسب برای بهبود شرایط حال و همچنین تعیین مهمترین شاخص‌های مؤثر در **انتخاب دهیاران** است که در این پژوهش به آنها پرداخته می‌شود. از این رو سوال اصلی پژوهش حاضر عبارت است از: **مهمترین شاخص مؤثر در انتخاب دهیار از دید ساکنین محلی کدام است؟** بنابراین به نظر می‌رسد شاخص سن و تحصیلات مهمترین شاخص برای انتخاب دهیار از دیده جامعه محلی باشد.

ادبیات و مبانی نظری

مدیریت روستایی

در فرهنگ فارسی، روستا را ده و قریه می‌نامند. روستا در تعاریف ارائه شده در قوانین کشور، واحد مبدا تقسیمات کشوری است که از لحاظ محیط زیستی همگن بوده و دارای محدوده مشخص عرفی یا ثبتی باشد و حداقل ۲۰ خانوار یا ۱۰۰ نفر جمعیت داشته باشد. مدیریت فرایند به‌کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در

برنامه‌ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل برای دستیابی به اهداف مدیریتی و سازمان تعریف شده است که بر اساس نظام ارزشی و معیارهای مورد قبول صورت می‌گیرد، عبارتی مدیریت روستایی تلفیق و تنظیم عوامل مختلف طبیعی، انسانی، اقتصادی در جامعه روستایی را به عهده دارد، تا هدایت و رهبری روستا به نحو صحیحی انجام گیرد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۱).

مدیریت از کلمه مدیریت گرفته شده است که به معنای تنظیم کردن است. این ترتیب از طریق فرآیندی بر اساس توالی توابع مدیریت انجام می‌شود. بنابراین مدیریت فرآیندی است برای تحقق اهداف مورد نظر از طریق جنبه‌های خود از جمله برنامه‌ریزی، سازماندهی، به کار انداختن و کنترل (Wiratama, 2023: 1193).

مدیریت علم است و هنر، مدیریت یک انجمن برای دانش است تا بتوان به طور کلی صحت مدیریت را ثابت کرد و می‌توان بیان داشت که مدیریت که شامل کارکردهای وسیعی از جمله: برنامه‌ریزی، سازماندهی، کنترل، هدایت، هماهنگی، کارکنان، انگیزش و تصمیم‌گیری است (Triaji, 2023: 660 - 661). مدیریت روستایی عبارت است از مجموعه‌ای اعم از دولتی یا مردمی، فردی یا گروهی و در اشکال کلان و خرد که بعنوان متولیان امور مربوط به روستا فعالیت دارند (قدیری معصوم و ریاحی، ۱۳۸۳: ۱۷۸).

گسترش مفهوم مدیریت روستایی علاوه بر اینکه مشکلات رسیدگی به امور مربوط به روستاها را بیان می‌کند چگونگی مواجهه مطلوب با روستاها و برنامه‌ریزی روستایی را برای کارشناسان و متخصصین نیز آشکار می‌سازد. در واقع این مدیریت با توجه به جایگاه و وظایف محوله در راستای اداره امور روستا به بهتر نمودن اوضاع محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستا کمک می‌کند (مولائی هاشجین، ۱۳۹۲: ۸۹).

صاحب‌نظران، اصطلاح مدیریت روستایی را مترادف با توسعه روستایی می‌دانند و حوزه فعالیت مدیریت روستایی را فراتر از محدوده خدماتی و قانونی روستا می‌دانند و علاوه بر حیطه‌ها و وظایف مذکور در چارچوب مکان و مرزبندی‌های مشخص، دامنه فعالیت مدیریت روستایی را پیگیری نظام‌مند تمامی امور مربوط به روستا مانند کشاورزی، صنایع و خدمات روستایی، محیط زیست، منابع طبیعی و ... تعریف می‌کنند. به اعتقاد این گروه تأمین سطح متعارف شرایط زندگی روستائیان بدون توجه به حوزه‌های مذکور بویژه در مسائل مربوط به بخش کشاورزی و صنایع روستایی، امکانپذیر نیست. دیدگاه اول روستا را مکانی جمعیتی مانند شهر می‌داند و وظایف مدیر روستا را نظیر وظایف شهر (شهردار) می‌انگارد و دیدگاه دوم از زاویه دیگری به روستا فراتر از جغرافیا می‌نگرد و نقش و جایگاه کلی روستا در برنامه‌های توسعه کشور را پیگیری می‌کند. بنابراین مدیریت روستایی از ارکان اصلی و

جدانشدنی توسعه روستایی بوده که می‌بایست سبب کاهش مهاجرت، اشکاف اقتصادی - اجتماعی بین شهر و روستا، توسعه کشاورزی، گسترش فرهنگ خودباوری، توانمندسازی ظرفیت و کاهش فقر روستایی گردد (Wenchang, 2008: 4).

مدیریت روستایی عبارتست از مدیریت منطقی منابع انسانی و طبیعی در محیط‌های روستایی برای نیل به اهداف پایداری اجتماعات محلی و زیست محیطی بر اساس فرایندهای علمی و مدیریت تعریف ذکر شده در برگزیده عوامل زیر است:

- ❖ تأکید بر منابع انسانی بعنوان مهمترین عامل مدیریت و توسعه روستایی که در خود آموزش جوامع محلی، استفاده بهینه از استعدادها و دانش بومی را مستتر دارد.
- ❖ استفاده منطقی و پایدار از منابع در دسترس جوامع محلی که در آن نکات توسعه پایدار به نحو احسن رعایت گردد.
- ❖ استفاده از اصول علمی نوین مدیریتی و به‌نحوی ترکیب آن با دانش بومی و تجربیات سنتی مدیریت روستایی که سازگارتر با جوامع محلی و شرایط زیست محیطی باشد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۱).

بنابراین می‌توان بیان داشت که رهبری، زیرساخت‌ها و برنامه‌های تخصیص یافته سه عنصر مهم مدیریت روستایی هستند که در آینده مدیریت روستای تأثیر گذارند (sed, 2000: 83).

دهیاری

دهیاری یکی از اقسام سازمان‌های محلی است که در ایران آخرین حلقه مدیریتی در سلسله مراتب مدیریتی کشور بوده و پایین‌ترین سطح تقسیمات کشوری را تشکیل می‌دهد بر اساس ماده 2 اساسنامه، تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها، دهیاری یک نهاد عمومی غیردولتی به شمار می‌رود که دارای شخصیت حقوقی مستقل است و به صورت خودکفا اداره می‌شود. بعبارت دیگر دهیاری سازمانی مدنی و نیمه دولتی است که محدوده خدماتی آن، محدوده قانونی روستا بوده و زیر نظر دهیار اداره می‌گردد.

دهیاری‌ها دارای کارکردهای متعددی هستند که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ✓ بازوی اجرایی شورای اسلامی در نظام مدیریت روستایی.
- ✓ ارائه خدمات و تسهیلات عمومی.
- ✓ تقویت روند توسعه اجتماعی.
- ✓ بسترسازی شهرهای آینده و کنترل کننده روند مهاجرت از روستا به شهر.
- ✓ حفاظت از امکانات زیربنایی احداث شده در نواحی روستایی.
- ✓ تقویت روند توسعه کشاورزی.
- ✓ قابلیت تصدی بسیاری از وظایف بخش دولتی (بدری و موسوی، ۱۳۸۸: ۴۲).

تشکیل شوراهای اسلامی اقدامی بسیار مؤثر در فرآیند مشارکت مردم در توسعه‌ی نواحی روستایی محسوب می‌شود، ولی از آن جا که شورا نهاد مشورتی و نظارتی است، بدون تشکیلات اجرایی ناقص است و نمی‌تواند وظایف خود را انجام دهد. خوشبختانه قانون‌گذار به این نکته توجه داشته و در قانون شوراها، تشکیل دهیارها را پیش‌بینی کرده است و در سال ۱۳۷۷ به وزارت کشور اجازه داده شد سازمانی به نام دهیاری بصورت خودکفا تأسیس گردد (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۲۹). لازم به ذکر است که دهیار با پیشنهاد اعضای شورای اسلامی و توسط بخشدار منصوب می‌گردد. بر اساس قانون ۴۸ وظیفه برای دهیاری تعیین شده که به دو دسته‌ی خاص و عام طبقه‌بندی می‌شود (بدری و موسوی، ۱۳۸۸: ۹۰). برخی از وظایف دهیاری به شرح زیر ذیل می‌باشد:

- اجرای تمام مصوبات شورای اسلامی.
- مراقبت در اجرای قوانین بهداشتی و حفظ نظافت و ایجاد زمینه‌ی مناسب برای تأمین بهداشت محیط و... (افراخته، ۱۳۸۸: ۱۰۹).

این دهیارها در مراکز به نام دهیاری مشغول به کار هستند در حال حاضر بیش از ۳۸ هزار دهیاری در روستاهای کشور تشکیل شده است که به حدود ۱۹ میلیون نفر جمعیت روستایی خدمات ارائه می‌دهند. این نهاد که از استقلال حقوقی و مالی برخوردار است و علاوه بر استفاده از عوارض ملی، توانایی وضع و وصول عوارض محلی را برای ارائه خدمات عمومی نیز دارد، متولی عمران و توسعه روستایی در سطح نواحی روستایی محسوب می‌شود. از سوی دیگر با توجه به نهاد غیردولتی و خودکفا بودن، ماهیتی مستقل از دولت یافته است که این امر موقعیت ویژه‌ای را برای دهیاری نسبت به سایر دستگاههای اجرایی کشور که دولتی و منصوب به دولت هستند،

ایجاد می‌کند، زیرا از یکسو دهیاری همچون شهرداری، نهادی عمومی و غیردولتی است که با نظارت و تصویب و تأیید شورا فعالیت می‌کند و از سوی دیگر مؤلف به انجام کارکردهایی است که در حیطه وظایف دستگاه‌های دولتی در سطوح بالاتر از روستاست (هدایت، ۱۴۰۲: ۲). شاخص‌ها و معیارها و ملاک‌های قانونی انتخاب مدیر:

- اعتقاد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و قانون اساسی.
- داشتن حداقل ۲۵ سال و حداکثر ۶۵ سال سن و حتی‌المقدور متأهل.
- سکونت در زمان تصدی سمت دهیار در روستا.
- برخورداری از توانایی جسمی و روحی برای انجام کار.
- دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی دیپلم.
- داشتن حسن شهرت و عدم اعتیاد به مواد مخدر.
- نداشتن سابقه محکومیت کیفری که موجب محرومیت از تمام یا بعضی حقوق اجتماعی باشد.
- داشتن کارت پایان خدمت و وظیفه عمومی و یا معافیت دائم از خدمت.
- عدم اشتغال به کار دولتی در زمان تصدی سمت دهیاری.
- اشتغال تمام وقت در سمت دهیاری.
- دهیار نمی‌تواند همزمان عضو شورای روستا باشد (فاضل نیا و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۲).

جدول (۱). جایگاه دهیاری در تقسیمات کشوری

کشور	وزیر کشور	وزارت کشور	پایتخت
استان	استاندار	استاندار	مرکز استان
شهرستان	فرماندار	فرمانداری	مرکز شهرستان
بخش	بخشدار	بخشداری	مرکز
شهر	شهردار	شهرداری	-
روستا	دهیار	دهیاری	-

منبع: نگارنده، ۱۴۰۲

از سوی دیگر با توجه به مطالعات میدانی صورت گرفته معیارهای مورد نظر روستائیان برای انتخاب دهیار را می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ❖ نسبت‌های قومی و فامیلی.
- ❖ سطح تحصیلات معیار رقابت در عرصه اثبات توانمندی داوطلبان.
- ❖ روابط عمومی بالا، سطح ارتباطات اجتماعی و وجهه مردمی.
- ❖ عمران و آبادانی خواسته مشترک روستاییان از برنامه‌های داوطلبان.
- ❖ صداقت، شفافیت و پاسخگویی فصل مشترک خواسته‌های انتخاباتی.
- ❖ مطالبه‌گری و پیگیری مجدانه؛ به مثابه وظیفه شورا.

توسعه

واژه «توسعه» از اصطلاحات کلیدی اقتصاد سیاسی و سیاست اجتماعی قرن بیستم می‌باشد که در یک معنای وسیع و گسترده به فرایند تغییر اجتماعی یا سطح و وضعیت برنامه‌ها در جهت تحول اقتصاد ملی، بویژه در جغرافیای کشورهای جهان سوم و یا استعماری سابق اشاره دارد. یکی از مشکلات اساسی در برنامه‌های توسعه، مشخص نبودن ابعاد توسعه در بخش‌های مختلف و منقطع بودن آن است. در توسعه‌پایدار، همه بخش‌های کشور اعم از روستایی و شهری، خصوصی و دولتی، بایستی از سندی منسجم بنام چشم‌انداز، که آن هم قابلیت سنجش داشته باشد پیروی نمایند (گودرزوند چگینی، ۱۳۹۴: ۲۱۷).

منظور از توسعه‌روستایی، توسعه در همه ابعاد است به طوری که منجر به افزایش سطح اقتصادی و اجتماعی روستاییان شود. بانک جهانی توسعه‌روستایی را این گونه تعریف می‌کند: «توسعه‌روستایی راهبردی است که به منظور بهبود زندگی اجتماعی و اقتصادی گروه خاصی از مردم یعنی روستاییان فقیر طراحی شده است (World Bank, 1975: 3).

بنا به نظر ساردف توسعه‌پایدار روستایی عبارت است از: فرایند کمک به مردم روستایی از طریق اولویت‌بندی نیازهای‌شان، فعال نمودن آن و سرمایه‌گذاری در زمینه ایجاد زیرساخت‌ها و ارائه خدمات اجتماعی، برقراری عدالت و برابری با توجه به ظرفیت‌های محلی، رفتارهایی برخلاف همه بی‌عدالتی‌های گذشته و تضمین سلامتی و امنیت آنها بویژه زنان تأکید دارد (دشتی و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۸).

توسعه‌پایدار روستایی رهیافتی برای توسعه است که در آن کارایی، عدالت و پایداری با هم تلفیق شده‌اند به طوری که کارایی متضمن استفاده بهینه از منابع طبیعی بوده، عدالت متضمن فقرزدایی و کاهش شکاف بین فقرا و ثروتمندان

است و هدف از پایداری نیز، پایداری معیشت با حفظ امرار معاش آینده از طریق حفظ منابع طبیعی است (Brouwer, 2004: 47). اهمیت موضوع مدیریت در جوامع مختلف بر هیچکس پوشیده نیست زیرا امکانات و منابع محدود است و برای استفاده درست و بهینه از امکانات، دانش مدیریت از ضروریات است. در زمینه مدیریت روستایی مطالعاتی انجام شده که در ادامه به آن پرداخته شده است.

تقدیسی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی نقش دهیاران بخش مرکزی شهرستان روانسر در توسعه اشتغال پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از عملکرد ضعیف دهیاران بخش مذکور در توسعه اشتغال بود.

موسویان (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان نقش دهیارها در توسعه سیاسی فضای غرب گیلان نشان داد که نتایج حاصل از تحقیق نشانگر آن است که تأثیر عملکرد دهیارهای مورد مطالعه در مسیر توسعه پایدار فضای سیاسی روستا در حد زیادی است.

لطفی و همکاران (۱۳۹۵)، تحلیل عملکرد دهیاری‌ها در فرایند توسعه اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی، نتایج پژوهش حاکی از این است که دهیاری‌ها نقش مثبتی در توسعه اقتصادی روستا ایفا کرده اند اما نقش چندانی در ایجاد و تشکیل کارگاه‌های تولیدی در روستا نداشته و تأثیر منفی در بازاریابی محصولات و سند دار شدن املاک داشته‌اند.

بهرام ایمانی و همکاران (۱۳۹۷)، ارزیابی عملکرد دهیاران از دیدگاه روستائیان، به این نتیجه رسیدند که روستائیان عملکرد دهیاران را مثبت ارزیابی کرده‌اند و بیشترین میزان رضایت در بُعد شایستگی کالبدی زیست محیطی - می‌باشد که دهیاران توانسته‌اند با گازرسانی به روستاها و تأمین آب آشامیدنی مناسب، بهبود وضع عبور و مرور و غیره رضایت روستائیان را جلب کرده ولی در مسائلی از جمله کنترل مؤثر بر دفع فاضلاب و پسماند خانگی و تا حدودی صنعتی نیازمند بهبود توجه هستند.

نصیری لاکه (۱۳۹۸) مدیریت نوین روستایی و توسعه محیطی - اکولوژیکی و کالبدی - فضایی روستایی را در ناحیه مرکزی گیلان بررسی می‌کنند. نتایج تحقیق آنان نیز مؤید این موضوع است که بهبود نظام مدیریت نوین روستایی بر توسعه کالبدی - فضایی روستا مؤثر بوده است.

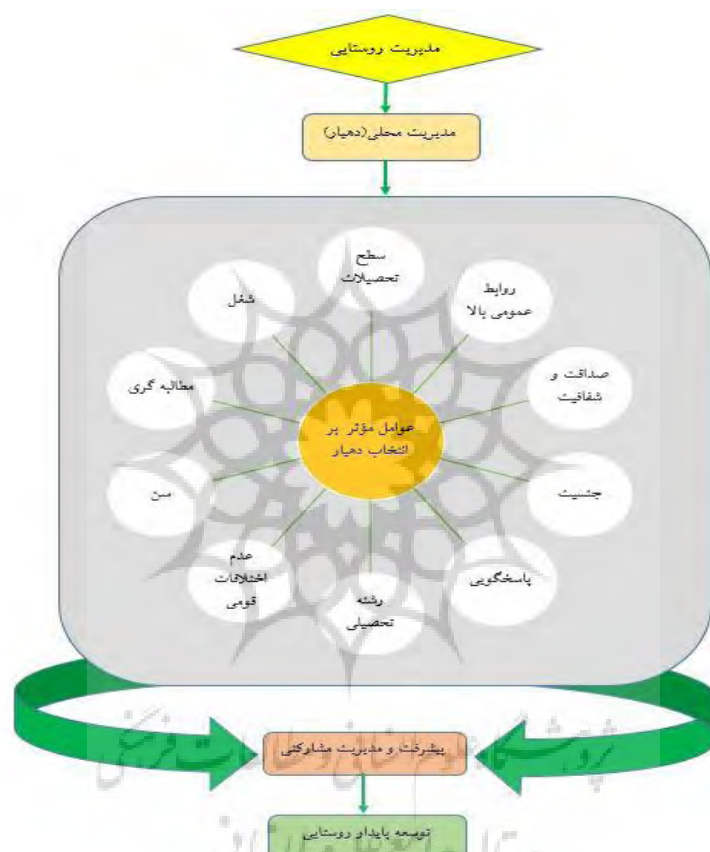
حیدری ساربان (۱۳۹۸) در مقاله خود تحت عنوان ارزیابی الگوی مدیریت محلی روستایی مبتنی بر شاخص‌های حکمروایی خوب (مطالعه موردی: شهرستان مشگین شهر) می‌نویسد شاخص‌های مشارکت اجتماعی و مسئولیت پذیری از کارکرد بیشتری در شکل‌گیری الگوی مطلوب مدیریت محلی روستایی شهرستان مشگین شهر تأثیر دارد و مدیریت محلی روستایی شهرستان مشگین شهر از لحاظ شاخص‌های حکمروایی مطلوب روستایی در وضعیت خوبی قرار دارد. افزون بر این، مطابق یافته‌های پژوهش، همه شاخص‌های حکمروایی خوب (مشارکت اجتماعی، پاسخگویی، کارایی و اثربخشی، قانونمندی، عدالت و برابری، اجماع محوری، مسئولیت‌پذیری و شفافیت) در مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر در وضعیت مطلوبی قرار دارند.

شفیعی ثابت و همکاران (۱۳۹۹) رویکرد مدیریت روستایی و تحولات فضایی را در استان سمنان بررسی می‌کنند. آنان ضمن تأیید اهمیت مدیریت روستایی بر تحولات فضایی ناحیه روستایی مورد مطالعه، نتایجی را نیز بیان می‌دارند که کم توجهی به تسهیل‌کننده‌های «توانمندسازی مولد» ذینفعان محلی و همچنین عدم تعادل یکپارچه ساختاری - کارکردی در فرآیند مدیریت روستایی، باعث پایین ماندن سطح تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه شده است. این تحقیقات، بررسی‌هایی هستند که ارتباط نزدیکی از نظر موضوع و روش‌شناسی به تحقیق حاضر داشتند، البته پیداست که مطالعات متعددی نیز در ارتباط با مدیریت روستایی انجام شده که نقش و اهمیت مدیران روستایی را در توسعه اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی تأیید کرده‌اند.

هدایت (۱۴۰۱)، بررسی فعالیت‌های دهیاری در گرایش به حفظ محیط زیست روستایی (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان سروآباد)، نتایج نشان می‌دهد که ارتباط قوی میان رابطه با دهیاری‌ها و گرایش روستاییان به حفظ محیط زیست وجود دارد و با افزایش ارتباط با دهیاری گرایش آنها به حفظ محیط زیست در آنها افزایش خواهد یافت همچنین رابطه سواد زیست محیطی با رفتارهای زیست محیطی مثبت و مستقیم می‌باشد.

خدایانه (۱۴۰۲)، تحلیل نقش مدیریت روستایی در افزایش میزان تاب‌آوری در برابر خشکسالی از دیدگاه روستاییان (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان اردبیل)، نتایج نشان می‌دهد مجموعه‌ای از عوامل بصورت نظامند، تحولات و نقش مدیریت روستایی را در تاب‌آوری روستاییان تبیین می‌نماید، و مدیریت روستایی با داشتن دید همه جانبه می‌تواند با افزایش میزان تاب‌آوری روستاییان در برابر انواع بلایای طبیعی و ارائه آگاهی لازم به آنها، زمینه پایداری نقاط روستایی را فراهم بیاورد.

احمدی و کرمی (۱۴۰۲)، تدوین راهبردهای مدیریتی برای تقویت نقش دهیاری‌ها در توسعه روستاهای بخش چهار دولی شهرستان قروه، نتایج نشان می‌دهد که از جمله چالش‌های موجود در نقش دهیاری‌ها در توسعه روستاها می‌توان به عدم توجه به نیازهای مردم، عدم دسترسی به منابع و امکانات، نبود برنامه‌ریزی مشخص و به روز و عدم آگاهی از فرصت‌های موجود اشاره کرد. براساس پیشینه تحقیق و بررسی‌ها و مشاهدات میدانی، تحقیق حاضر عوامل زیر را در قالب مدل مفهومی در انتخاب دهیار مؤثر می‌داند:

شکل (۱). مدل مفهومی پژوهش

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر، از نوع تحقیق کاربردی است. روش تحقیق این پژوهش توصیفی - تحلیلی می‌باشد، در گام نخست از مطالعات کتابخانه‌ای - اسنادی استفاده شده است، سپس در ادامه کار جهت دستیابی به اهداف تحقیق مطالعه‌ای

میدانی صورت گرفته است. ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش پرسشنامه (۵ گزینه‌ای لیکرت) بوده که روایی گویه-های آن توسط محقق و نظرات اساتید ساخته شده است. به منظور پایایی ابزار مورد تحقیق یک مطالعه مقدماتی با ۳۰ پرسشنامه انجام شد سپس بر مبنای نتایج تغییرات لازم در پرسشنامه لازم صورت گرفت نتایج به دست آمده از پیش آزمون حاکی از اعتماد و پایایی قابل قبول ابزار مورد مطالعه می‌باشد که بر اساس آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه ۰/۸۶ درصد محاسبه شده است. با توجه به بررسی مقدماتی بعمل آمده، تعداد کل جمعیت ساکن در ۱۴ روستای مورد مطالعه دهستان خرابود بر اساس موقعیت جغرافیائی (کوهستانی)، ۱۵۲۱ نفر است که ابتدا بوسیله روش نمونه‌گیری کوکران حجم نمونه ای برابر ۳۰۷ نفر برآورد گردید. پس از نمونه‌گیری و مشخص شدن افراد نمونه، بین آنها توزیع و توسط آنها تکمیل شده است، جهت پردازش داده‌ها از آزمون T تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

معرفی منطقه مورد مطالعه

دهستان خرابود به مرکزیت محمودآباد در ۱۶ کیلومتری شهر قیدار مرکز شهرستان خداوند در استان زنجان واقع شده است. براساس سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ جمعیت آن برابر ۱۷۷۵۲ نفر بوده است، این دهستان که شامل ۲۹ روستا و آبادی دارای سکنه که ۱۴ روستای آن به بر حسب موقعیت جغرافیایی (کوهستانی) انتخاب شده‌اند. متناسب با تعداد کل جمعیت روستاهای نمونه که برابر با ۱۵۲۱ نفر می‌باشد، حجم نمونه تحقیق در این گروه بر اساس فرمول کوکران (رابطه ۱) ۳۰۷ نفر از ساکنین مشخص شد و متناسب با میزان جمعیت هر روستا، سهم نمونه مورد پرسشگری نیز تعیین گردید (جدول ۲) که به تحلیل و رتبه‌بندی شاخص‌های مؤثر بر انتخاب دهیار در راستای توسعه پایدار می‌پردازد.

رابطه ۱:

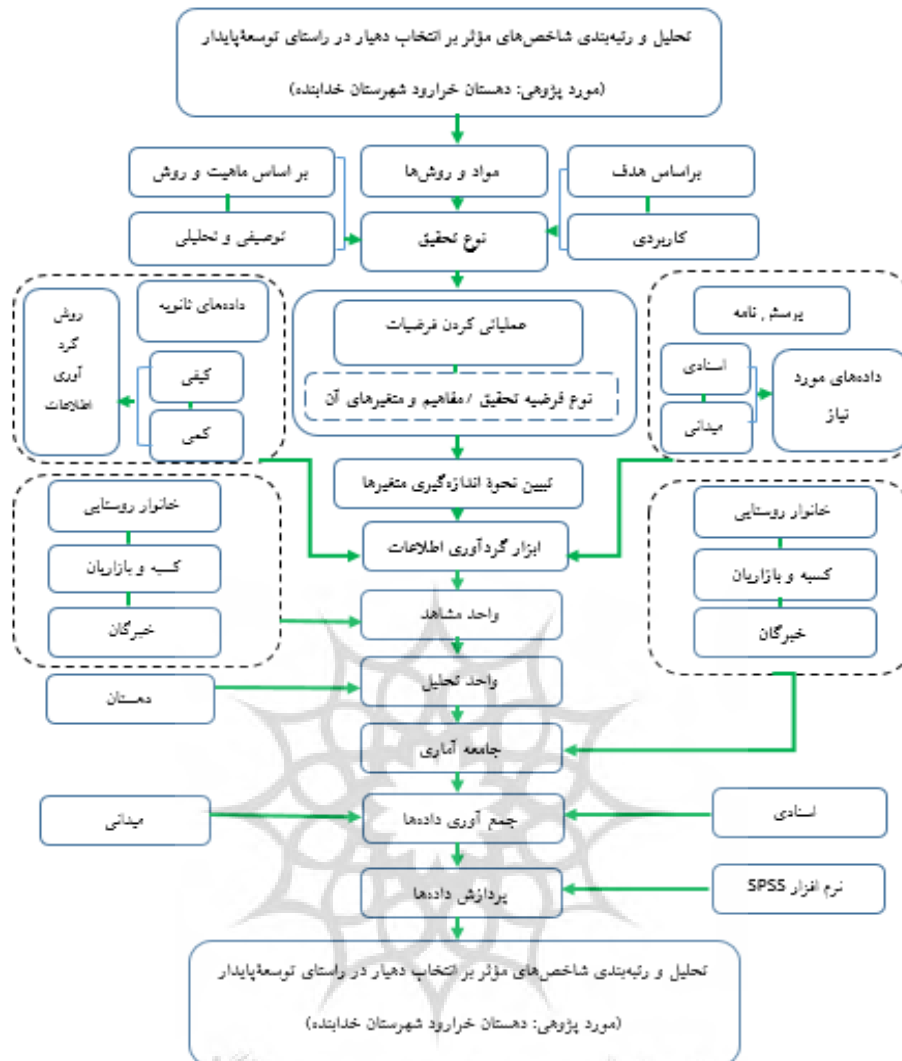
$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

جدول (۲). فهرست روستاهای نمونه

سهم هر روستا از پرسشنامه	تعداد خانوار	تعداد جمعیت	روستا
	۱۳۹۵	۱۳۹۵	
۱۸	۳۷۰	۹۱	آقبلاغ علیا
۷۳	۹۷۴	۳۶۰	آهارمشگین
۲۱	۳۷۶	۱۰۲	تورپاخلو
۲۰	۳۶۰	۹۹	حسین آباد
۵*	۱۰۹	۲۴	دولاب
۱۱	۲۱۰	۵۶	سازین
۹*	۱۵۹	۴۴	سعید محمد
۲۷	۵۴۶	۱۳۸	شعبان
۲۲	۳۸۳	۱۰۸	کوسج آباد
۲۴	۴۸۴	۱۱۷	کهل آباد
۲۳	۴۴۰	۱۱۳	گنگگ
۴۳	۴۷۶	۲۱۵	گویجه بیلاق
۳*	۵۷	۱۶	رباط
۸۱*	۱۳۲	۳۸	منطش
۳۰۷	۵۰۷۶	۱۵۲۱	جمع

منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵، محاسبات نگارنده، ۱۴۰۲

* در مواردی که سهم روستاهای نمونه کمتر از ۱۰ نفر بوده، برای اینکه نتایج واقعی تر و قابلیت تحلیل و مقایسه روستاها بیشتر شود، این تعداد به ۱۰ نفر افزایش یافته است. لذا حجم نمونه ۳۱۲ نفر می باشد.

شکل (۲). روش شناسی پژوهش

یافته های تحقیق

الف) یافته های توصیفی

سن: از مجموع ۳۰۷ نفر جمعیت بررسی شده، ۱۰۹ نفر (۳۵٪) در گروه سنی ۴۰-۳۱ سال قرار دارند که بیشترین فراوانی است و ۴۹ نفر (۱۶٪) نیز در گروه سنی ۳۰-۲۰ سال قرار دارند که کمترین فراوانی را شامل می شود. در

واقع ۵۲ درصد از افراد پاسخگو زیر ۴۰ سال سن داشته‌اند. جدول (۳) نیز میانگین سنی برای روستاهای نمونه ۷۸/۰۰ درصد می‌باشد.

جدول (۳). توزیع سنی پاسخگویان

انحراف معیار	میانگین	روستاهای نمونه		سن
		درصد	فراوانی	
۲۵/۴۳۰	۷۸/۰۰	۱۶٪	۵۱	سال ۲۰-۳۰
		۳۵٪	۱۰۹	سال ۳۱-۴۰
		۲۸٪	۸۷	سال ۴۱-۵۰
		۲۱٪	۶۵	سال ۵۱-۶۰
		۱۰۰٪	۳۱۲	مجموع

منبع، یافته‌های تحقیق: ۱۴۰۲

جنس: با توجه به اطلاعات جدول شماره ۴ توزیع فراوانی و درصد مربوط به متغیر جنسیت نشان داده شده که در گروه خانوارها ۳۳٪ درصد از پاسخگویان را زنان و ۶۷٪ درصد هم مردان تشکیل می‌دهند.

جدول (۴). توزیع جنسی پاسخگویان

انحراف معیار	میانگین	روستاهای نمونه		جنسیت
		درصد	فراوانی	
۷۴/۹۵۳	۱۵۶/۰۰	۳۳٪	۱۰۳	زنان
		۶۷٪	۲۰۹	مردان
		۱۰۰٪	۳۱۲	کل

منبع، یافته‌های تحقیق: ۱۴۰۲

در ادامه پس از شناسایی متغیرهای تأثیرگذار و اصلی به تجزیه و تحلیل آنها پرداخته شده است. برای بررسی شاخص‌های پژوهش از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج حاصل از این آزمون در جدول (۵)،

نشان می‌دهد که از بین عوامل مؤثر در انتخاب دهیاران در منطقه مورد مطالعه، سن و پاسخ‌گویی با مقدار (۶/۲۳)، روابط عمومی بالا (۵/۷۷)، جنسیت با (۵/۰۵) بیشترین تأثیر و همچنین عوامل صداقت و شفافیت (۳/۵۰)، شغل با (۳/۵۳) و عدم اختلافات قومی (۳/۷۸) به ترتیب کمترین تأثیر را در انتخاب دهیار در منطقه مورد مطالعه داشته‌اند.

جدول (۵). آزمون T تک نمونه‌ای عوامل مؤثر در انتخاب دهیار

95% Confidence Interval of the Difference		۱- درجه آزادی (d)	سطح معناداری (Sig. (2-tailed))	مقدار T	تفاوت میانگین (Mean Difference)	تعداد	شاخص‌ها
۱- پایین (Lower)	۱۴- بالا (Upper)						
۹/۵۱	۳۲/۸۹	۹ - ۲۱	۰/۰۰۰ - ۲۰	۴/۱۰۴	۲۱/۲۰۰ - ۱۹	۳۱۲	سطح تحصیلات
۱۲/۸۹	۲۹/۵۱	۹	/۰۰۰	۵/۷۷۳	۲۱/۲۰۰ - ۲۲	۳۱۲	روابط عمومی بالا
۷/۵۲	۳۴/۸۸	۹	/۰۰۰	۳/۵۰۷	۲۱/۲۰۰ - ۲۳	۳۱۲	صداقت و شفافیت
۱۱/۷۱	۳۰/۶۹	۹	/۰۰۰	۵/۰۵۴	۲۱/۲۰۰ - ۲۴	۳۱۲	جنسیت
۱۳/۵۰	۲۸/۹۰	۹	/۰۰۰	۶/۲۳۲	۲۱/۲۰۰ - ۲۵	۳۱۲	پاسخگویی
۱۳/۴۸	۲۸/۹۲	۹	/۰۰۰	۶/۲۱۴	۲۱/۲۰۰ - ۲۶	۳۱۲	رشته تحصیلی
۸/۵۱	۳۲/۸۹	۹	/۰۰۰	۳/۷۸۰	۲۱/۲۰۰ - ۲۷	۳۱۲	عدم اختلافات قومی
۱۳/۵۰	۲۸/۹۰	۹	/۰۰۰	۶/۲۳۲	۲۱/۲۰۰ - ۲۸	۳۱۲	سن
۱۱/۴۲	۳۰/۹۸	۹	/۰۰۰	۴/۹۰۵	۲۱/۲۰۰ - ۲۹	۳۱۲	مطالبه‌گری
۷/۶۵	۳۴/۷۵	۹	۰۰۰/	۳/۵۳۹	۲۱/۲۰۰ - ۳۰	۳۱۲	شغل

لیکن با توجه به میانگین رتبه‌های بدست آمده از عوامل مؤثر بر انتخاب دهیاری، متغیرهای رشته تحصیلی، روابط عمومی بالا و سن در بین سایر متغیرها پررنگ‌تر می‌باشد.

جدول (۶). میانگین رتبه‌ای عوامل در آزمون Friedman Test

شاخص‌ها	دامنه میانگین (Mean Rank)
سطح تحصیلات	۵/۳۵
روابط عمومی بالا	۵/۷۵
صداقت و شفافیت	۵/۱۰
جنسیت	۵/۵۵
پاسخگویی	۵/۴۵
رشته تحصیلی	۶/۲۰
عدم اختلافات قومی	۵/۲۵
سن	۵/۷۰
مطالبه‌گری	۵/۶۰
شغل	۵/۰۵

جدول (۷). تجزیه و تحلیل عوامل بر اساس آزمون فریدمن

تعداد (N)	کای اسکور (Chi-Square)	درجه آزادی (df)	سطح معنی داری (Asymp, Sig)
۳۱۲	۱/۱۶۱	۹	۰/۹۹۹

بحث و جمع‌بندی

توسعه روستایی یکی از اهداف اساسی سیاست‌گذاری‌های کلان در همه کشورهای به خصوص ایران است. در سیستم جدید مدیریت کشور، مدیریت روستاها به شوراها و دهیاری‌ها سپرده شده است. تأسیس دهیاریها تسهیلات و امکانات زیادی را برای روستاییان فراهم آورده است ولی موفقیت یا عدم موفقیت این نهاد بستگی به وجود یا عدم وجود پیش زمینه‌ها و ساختارهای مناسب اداری و تشکیلاتی دارد.

لیکن چنانکه توسعه بر مبنای نیاز مردم ایجاد شود، مناسب‌تر و صحیح‌تر خواهد بود که این کار در سطوح محلی توسط مدیران محلی (دهیار) انجام گیرد. از این رو آنها بعنوان نماینده‌ی دولت در روستاها نقش به سزایی در حل و فصل مسائل و مشکلات به عهده دارند. لذا دهیار که نقش مدیریت روستا را برعهده دارد شایسته است که از جهات مختلف واجد صلاحیت و ویژگی خاص باشد. بنابراین افرادی که برای مدیریت روستا انتخاب می‌شود، صرفاً براساس پتانسیل‌ها، ظرفیت‌ها، توانمندی‌ها و قواعد و شرایطی که در قانون برای آنها در نظر گرفته است

انتخاب شود. بر این اساس موضوع شیوه و کم و کیف انتخاب دهیار روستا و اینکه چه ملاک‌ها و معیارهایی در انتخاب دهیار در نظر داشت، اهمیت یافته و در دستور کار این پژوهش علمی قرار گرفت و نتایج زیر بدست آمد. بر اساس میانگین رتبه‌های بدست آمده از عوامل مؤثر بر انتخاب دهیاری، متغیرهای رشته تحصیلی (۶/۲۰)، روابط عمومی بالا (۵/۷۵) و سن (۵/۷۰) در بین سایر متغیرها پر رنگ‌تر می‌باشد. علاوه بر این از بین عوامل مؤثر در انتخاب دهیاران در منطقه مورد مطالعه، سن و پاسخ‌گویی با مقدار (۶/۲۳)، روابط عمومی بالا (۵/۷۷)، جنسیت با (۵/۰۵) بیشترین تأثیر را داشته‌اند.

در ادامه بحث می‌توان یافته‌های پژوهش حاضر را با برخی مطالعات صورت گرفته در این زمینه مورد مقایسه قرارداد. به‌طور کلی نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات علوی زاده و همکاران (۱۴۰۰)، حسنلو و همکاران (۱۳۹۷) و ایمانی و خدابخشی (۱۳۹۷) هم‌سو می‌باشد. لذا نظر به اینکه دهیار نقش مدیریت روستا را بر عهده دارد، انتظار می‌رود صرفاً براساس پتانسیل‌ها، ظرفیت‌ها، توانمندی‌ها و قواعد و شرایطی که در قانون برای آنها در نظر گرفته است انتخاب شود. از این رو می‌توان ۲ پیشنهاد در انتخاب دهیاران ارائه کرد:

- تهیه و تنظیم شیوه‌نامه و یا نظام‌نامه ویژه انتخاب دهیار متناسب با مقتضیات محلی هر منطقه و استان.
- نظارت مؤثر و مفید بر شیوه انتخاب دهیاران در راستای رعایت دستورالعمل‌ها.

منابع

احمدی و کرمی (۱۴۰۲)، تدوین راهبردهای مدیریتی برای تقویت نقش دهیاری‌ها در توسعه روستاهای بخش چهار دولی شهرستان قروه، سیزدهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، تجارت جهانی، اقتصاد دارایی و علوم اجتماعی، صص ۲۹-۱.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

راهنمای علوم انسانی

افراخته، حسن (۱۳۸۸)، مدیریت روستایی با تأکید بر ایران، گنج هنر.

ایمانی، بهرام (۱۳۹۷)، ارزیابی عملکرد دهیاران از دیدگاه روستائیان (مطالعه موردی روستاهای بخش مرکزی- شهرستان ایذه)، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۹(۳۳).

ایمانی، بهرام؛ خدابخشی، راضیه (۱۳۹۷)، ارزیابی عملکرد دهیاران از دیدگاه روستائیان (مورد مطالعه: روستاهای بخش مرکزی شهرستان ایذه)، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۹(۳۳)، صص ۵۳-۶۸.

- بای، مریم (۱۳۹۹)، نقش مدیریت روستایی در توسعه با تأکید بر نقش دهیارها، فصلنامه پژوهش‌های نوین علوم جغرافیایی، معماری و شهرسازی، ۲۸، صص ۶۱-۳۹.
- بدری، سید علی (۱۳۸۸)، مدیریت نوین روستایی، موسسه فرهنگی اشتیاق نور.
- بدری سید علی و موسوی، سید عارف، (۱۳۸۸)، مدیریت نوین روستایی در جستوی راهکاری مناسب برای توسعه دهیارها، چاپ اول، انتشارات فرهنگی اشتیاق نور.
- پوررجب میانداوآب، پیمان (۱۳۸۹)، آسیب‌شناسی کارآفرینی روستایی در ایران، ماهنامه دهیارها، ۳۰، صص ۴۱-۳۶.
- تقدیسی، احمد، جمینی، داود، کماسی، حسین (۱۳۹۱)، ارزیابی عملکرد دهیارها در ایجاد اشتغال (نمونه موردی: بخش مرکزی شهرستان روانسر)، اولین کنفرانس بین‌المللی توسعه روستایی تجارب و آینده نگری در توسعه محلی، ص ۹.
- حسنلو، لیلا؛ عزیزپور، فرهاد؛ جلالیان، حمید (۱۳۹۷)، ارزیابی نقش مدیریت روستایی در پایداری روستاها مطالعه موردی: دهستان دستجرده (شهرستان طارم)، جغرافیا و توسعه، ۵۲، صص ۱۷۴-۱۵۷.
- حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۸). ارزیابی الگوی مدیریت محلی روستایی مبتنی بر شاخص‌های حکمروایی خوب (مطالعه موردی: شهرستان مشگین شهر). جغرافیا و توسعه، ۵۷، صص ۱۵۴-۱۳۳.
- خداپناه (۱۴۰۲)، تحلیل نقش مدیریت روستایی در افزایش میزان تاب‌آوری در برابر خشکسالی از دیدگاه روستاییان (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان اردبیل)، مخاطرات محیط طبیعی، ۱۲(۳۶)، صص ۴۰-۲۵.
- دشتی، سولماز؛ منوری، سید مسعود؛ سبز قبائی، غلامرضا (۱۳۸۷) راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار روستائی با استفاده از ارزیابی توان محیط زیست حوضه آبخیز زاخرد، علوم محیطی، ۶(۲)، صص ۸۶-۷۷.
- رکن الدین افتخاری، ع، ر (۱۳۸۶)، نگرش نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار، فصلنامه علمی - پژوهشی روستا و توسعه، ۱۰(۲)، صص ۵۶-۴۵.

شفیعی ثابت، ناصر؛ رحمانی، بیژن؛ رهبری، مهناز (۱۳۹۹)، رویکرد مدیریت روستایی و تحولات فضایی سکونتگاههای روستایی، مورد مطالعه: استان سمنان. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۰(۳۵)، صص. ۲۸۰-۲۵۷.

صیدایی، سید اسکندر؛ جمینی، داورد؛ جمشیدی، علیرضا؛ جمشیدی، معصومه (۱۳۹۳)، بررسی و تحلیل عملکرد مدیران نوین روستایی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: منطقه اورامانات استان کرمانشاه، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی)، ۴ (۴۰)، صص ۲۴-۱.

علوی زاده، سیدامیرمحمد و رخشانی، سودابه و علیزاده، فهیمه، (۱۴۰۰)، ارزیابی شاخص‌های انتخاب دهیار و نقش آن در عملکرد دهیاران (مطالعه موردی: دهستان میان ولایت، بخش مرکزی شهرستان مشهد)، پنجمین کنگره بین‌المللی توسعه کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری ایران، تبریز. صص ۱-۱۷.

فاضل نیا، غریب؛ شوقی، مرضیه؛ امیری نژاد، مینا (۱۳۹۳)، تبیین و تحلیل ترجیحات محلی و جهت‌گیری‌های تعصب قومی - قبیله‌ای در انتخاب دهیاران، نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۶(۴)، صص ۳۱-۱۷.

قاسم نژاد درویشی، محمود؛ مولایی هاشجین، نصراله؛ قریشی، محمد باسط؛ پوررمضان، عیسی (۱۴۰۰)، تبیین الگوی بهینه مدیریت روستایی با رویکرد مدیریت محلی (مطالعه موردی: غرب و جنوب غرب استان گیلان) دو فصلنامه نشریه علمی مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۴(۵)، صص ۲۱۱ - ۱۹۷.

قدیری معصوم، مجتبی، ریاحی، وحید، (۱۳۸۳) بررسی محورها و چالش‌های مدیریت روستائی در ایران، پژوهش‌های جغرافیایی، ۳۶(۵۰)، صص ۱۹۸-۱۷۷.

گودرزوند چگینی، مهرداد (۱۳۹۴)، توسعه پایدار؛ شاخص‌ها و سیاست، فصلنامه علمی پژوهشی سیاست جهانی، ۴(۲)، صص ۲۳۸-۲۱۵.

لشنی پارسا، روح‌الله (۱۳۸۵)، ارزیابی اثر بخشی عملکرد دهیارهای شهرستان بروجرد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

موسوی، مرضیه؛ محمدزاده، سعید؛ پاک، پریسا؛ فتاحی، محمد جواد (۱۳۹۸)، تحلیل عملکرد مدیریت نوین روستایی با رویکرد حکمرانی خوب (مورد مطالعه: دهیاریه‌های بخش مرکزی، شهرستان ایوان)، فصلنامه علمی رویکردهای پژوهشی کارآفرینانه در کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ۶، صص ۷۰-۴۹.

موسوی، مرضیه؛ محمدزاده، سعید؛ پاک، پریسا؛ فتاحی، محمد جواد (۱۳۹۸)، تحلیل عملکرد مدیریت نوین روستایی با رویکرد حکمرانی خوب (مورد مطالعه: دهیاریه‌های بخش مرکزی، شهرستان ایوان)، فصلنامه علمی رویکردهای پژوهشی کارآفرینانه در کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ۶، صص ۶۹ - ۴۹.

مولائی هاشجین، نصرالله (۱۳۹۲) جایگاه مدیریت محلی در برنامه‌ریزی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی ایران، انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاریه‌های کشور، تهران.

نصیری لاکه، محمد؛ مولایی هاشجین، نصرالله؛ پور رمضان، عیسی (۱۳۹۸)، تحلیل نظام مدیریت نوین روستایی و توسعه محیطی - اکولوژیک و کالبدی - فضایی روستایی (مطالعه موردی: ناحیه مرکزی استان گیلان). مجله نگرش - های نو در جغرافیای انسانی، ۱۱(۳)، صص ۲۴۴-۲۲۳.

هدایت، عثمان (۱۴۰۲)، بررسی فعالیت‌های دهیاری در گرایش به حفظ محیط زیست روستایی (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان سروآباد)، هشتمین همایش ملی و ششمین همایش بین‌المللی علوم محیط زیست، کشاورزی و منابع طبیعی، صص ۱۸-۱.

Brouwer, C. 2004, Sustainable development: Exploring the contradictions Newyork: Methuen, .PP: 47.

Hadi Wiratama.w, Basuki. P, Fadliyanti.L (2023), Management of Village Funds in Improving the Community's Economy in Ranjok Village, Gunungsari District, Journal of Economics, Finance and Management Studies, 6(3), PP 1191- 1201.

Triaji Ermi (2023), Study Relates To Village Government Management, DIJMS DINASTI INTERNATIONL JOUNAL OF MANAGENT SCIENCE, 4(4), PP 658-665.

Sayd.Javad,(2000), Role of local communities and institutions inintegrated rural development, Ministry Of Jahad For The.

Wenchang, W. (2008). Rural Management–The Way Out for Tibetan Rural Areas, Business and Public Administration Studies, 3(3), 75–75.